

عنوان مقاله : درآمدی بر تأثیر و نفوذ زبان و ادبیات فارسی در شبه قاره

نویسنده : ابوالقاسم رادفر

مآخذ : نامهٔ پارسی، س پنجم، ش دوم (تابستان ۷۹)، ص ۳۶ تا ۴۴

این مقاله اشاره‌ای مختصر به نفوذ و استقبال شعر چند تن از بزرگان ادب فارسی ایران و زبان فارسی در شبه قاره است.

در مقایسه بین ادبیات فارسی و ادبیات شبه قاره به آثاری در ادبیات هند برمی‌خوریم که یا عیناً ترجمه از آثار فارسی است یا کاملاً تحت تأثیر آنها پدید آمده‌است.

وجود لغات فارسی و عربی به تعداد زیاد در رامین نیز نشانگر رواج بیش از اندازه زبان فارسی در شبه قاره است.

در باره نفوذ و حضور ادبیات فارسی به آثاری مثل شاهنامه باید اشاره کرد که فقط در زبان بنگالی در بارهٔ فردوسی و شاهنامه ۲۳ اثر از آغاز سده سیزدهم ه. تا امروز چاپ شده است.

رباعیات خیام فقط در زبان بنگالی به ۱۶ ترجمه و تألیف درآمد است. در بارهٔ نظامی در ۳۷ کتابخانه هند ۲۹۲ اثر مختلف دربارهٔ نظامی معرفی شده و بالغ بر ۱۰۰۰ عنوان فقط دربارهٔ آثار نظامی به صورت نسخه خطی وجود دارد.

از پندنامه عطار به زبان اردو و پنجابی ده ترجمه و از تذکرة الاولیا ۶ ترجمه و از منطق الطیر سه ترجمه ذکر شده است. نسخه‌های فراوان خطی و چاپی، شرحها و فرهنگهای مختلف، تحقیقات و پژوهشهای متعدد دربارهٔ سعدی در شبه قاره وجود دارد و تاکنون بالغ بر ۶۰ اثر به تقلید گلستان سعدی نوشته شده است.

بنا به نقل دکتر ابوالبشیر فقط ۲۱ اثر در بارهٔ مثنوی و شرح و تفسیر آن به زبان بنگالی نوشته شده است. مثنوی معنوی و سایر اشعار عرفانی نه تنها در افکار مسلمانان بلکه در افکار هندوان و سایر مذاهب نیز مؤثر بوده است.

غزلیات حافظ در شبه قاره چنان شهرتی یافته که تقریباً از زمان خود حافظ مورد توجه بوده است. انبوه نسخ خطی و چاپی، تحقیقات فراوان مستقل، ترجمه‌ها، شروح، تقلیدها از یک طرف، نفوذ عمیق و رسوخ افکار بلند حافظ در اندیشه

متفکران شبه قاره از طرف دیگر نیز هست.

عنوان مقاله : زبان و ادب فارسی در هند در زمان تسلط انگلیسیها

نویسنده : خان محمد عامر

مآخذ : نامه پارسی، س پنجم، ش دوم (تابستان ۷۹)، ص ۴۵ تا ۵۹

نویسنده مقاله ابتدا دوران حکومت انگلیسیها در هند به دو دوره هند شرقی انگلیسی و دوره سیطره دولت بریتانیا تقسیم می‌کند. سپس دستداران انگلیسی زبان و ادب فارسی آن روزگار را به سه گروه تقسیم می‌کند: کسانی که مردم بومی را به تألیف کتب فارسی تشویق می‌کردند، مترجمان انگلیسی که کتابهای فارسی را به انگلیسی برمی‌گرداندند و انگلیسیانی که شخصاً به زبان فارسی کتاب و مقاله می‌نوشتند.

نویسنده، کتابهایی که به سفارش و حمایت گروه اول به فارسی نگاشته شده است برمی‌شمرد و سپس انگلیسیهایی که در قرن نوزدهم آثاری از زبان فارسی به انگلیسی ترجمه کرده‌اند نام می‌برد، در ادامه نام افراد گروه سوم را با توضیحاتی پیرامون فعالیت‌های آنان ذکر می‌کند.

در قسمتی دیگر نویسنده با اشاره به انجمنهای آسیایی که توسط انگلیسیها برای پیشبرد مقاصد سیاسی آنها تشکیل شده انجمن آسیایی بنگال را به عنوان مهمترین و با سابقه‌ترین انجمنهای علمی و ادبی کشورهای آسیایی معرفی می‌کند. و از مؤسسات فرهنگی انگلیسی در این زمان نام می‌برد که در آنها تدریس زبان فارسی و تحقیقات درباره آن انجام می‌شد.

در بخش دیگری از مقاله نویسنده از شخصی به نام منشی نول کشور نام می‌برد که نقش مهمی در زنده نگاه داشتن و عمومی ساختن زبان فارسی در دوره انحطاط داشت. سپس به توضیح شخصیت وی و چاپخانه‌اش که در آن کتب عربی و فارسی و نسخه‌های با ارزش و گرانها را به چاپ می‌رساند، می‌پردازد.

با شروع به کار چاپخانه در هند آثار عربی و فارسی بیشتر مورد نیاز شد و بعضی

از آثار فارسی برای اولین بار در این چاپخانه‌ها چاپ و منتشر شدند و صاحبان چاپخانه‌ها که پیرو مذاهب مختلف بودند، به چاپ آثار مذاهب مختلف از جمله به زبانهای فارسی، عربی و اردو توجه نشان می‌دادند و با کمال رغبت آثار فارسی را به چاپ می‌رساندند. در این مبحث اسامی برخی از مهمترین چاپخانه‌ها که در دوران انگلیسیان به چاپ و نشر کتابهای فارسی همت گماشتند توسط نویسنده با تاریخ انتشار ذکر شده است.

در بخش با عنوان «روزنامه‌های فارسی در کلکته» نویسنده برخی از روزنامه‌های فارسی زبان را که در اواخر قرن دوازدهم و اواخر قرن سیزدهم چاپ شده‌اند معرفی می‌کند و مهمترین و مشهورترین نشریه این دوره را که «حبل المتین» نام دارد در پیروزی جنبش مشروطیت ایران مؤثر می‌داند.

در بخش دیگری از این مقاله نویسنده متون درسی فارسی را در قرن نوزدهم م. / سیزدهم ق. که توسط پاره‌ای از مشتاقان در سالهای نابسامانی و تنزل فارسی تهیه و تنظیم شد بیان می‌کند و کتبی که در مرحله تحصیلات تکمیلی استفاده می‌شد برمی‌شمرد و کتابهای فارسی این دوره را با شرح مباحث و بخشهای مختلف آنها برای سطوح مختلف با ذکر موضوعاتشان شرح می‌دهد.

در پایان نویسنده وضعیت فارسی را در حیدرآباد و بهوپال در اواخر قرن سیزدهم بررسی می‌کند. در این دوره تذکره نویسی فارسی نیز همچنان رواج داشت. کتب زیادی در موضوعات مختلف به تشویق حکام این مناطق تألیف و منتشر شد.

در این دوره که انگلیسیها به فارسی بی توجه بودند، شاعران و نویسندگان خدمات مهمی به زبان و ادب فارسی کردند. حکام بهوپال نیز در زمان سلطه انگلیسیها، خدمات ارزنده‌ای به ادبیات فارسی انجام دادند و کتب گرانبهایی به فارسی تألیف کردند.

به دلیل قطع ارتباطات فرهنگی و سیاسی که در نتیجه سلطه انگلیسیها بر هند بین هند و ایران بوجود آمد، زبان فارسی که روزی زبان رسمی و درباری و کشورداری بود به حد زبانی اختیاری در برخی از مؤسسات آموزشی تنزل یافت و

فارسی‌گویی و فارسی‌نویسی در اغلب بلاد شبه قاره متروک شد و زبان انگلیسی در سراسر شبه قاره زبان رسمی محاکم قانونی و تعلیم و تربیت و علوم گردید.

عنوان مقاله : فارسی زبان رسمی هند
نویسنده : سید کلیم اصغر هندی
مآخذ : نامه پارسی، س پنجم، ش دوم (تابستان ۷۹)، ص ۳۰ تا ۳۴

با روی کار آمدن اکبر بابر در هند، حکومت مغول آغاز شد. دوران سلطنت او که به صورت حکومت ملی هند در آمد، زمینه را برای رونق یک فرهنگ ملی فراهم کرد.

بابر شاعری ماهر و خوش سلیقه بود و طرفداران ادبیات را تشویق می‌کرد. در دوره حکومت بابر سنن بزرگ سابق سلطنتی هند احیا شد. سلامت عمومی و اصلاح اخلاقی با قاعده و اسلوب صحیح متداول شد. اکبر گرداگرد حکومت مغول یک فرهنگ ملی به وجود آورد که می‌توان آن را حکومت ملی دانست. او با مساعی طرح ریزی شده فرهنگ اسلامی فارسی را با فرهنگ هندو درآمیخت و در نتیجه فرهنگ مشترکی ایجاد کرد.

ریشه فرهنگ مشترک در هر حال زبان مشترک است. در شمال هند فارسی زبان دربار و زبان بیان و مذاکرات ادبی در جمع مسلمین بود. هندوهای که در خدمت دولت بودند به فراگرفتن فارسی پرداختند.

به این طریق به دستور یک وزیر دارایی هند، فارسی زبان رسمی حکومت بزرگ هند شد و تا سال ۱۲۴۵ ه. که کمپانی هند شرقی زبان انگلیسی را جانشین آن ساخت این دستور به قوت خود باقی بود. در عین حال زبان فارسی تا اواخر قرن سیزدهم ه. زبان اداری هند بود.

البته فارسی زبان هندوها نبود و مغولان هم در اصل فارسی زبان نبودند اما به سبب جریان رفت و آمد آزاد افکار و افراد بین ایران و هند، و روابط دوستانه بین سلاطین مغول و پادشاهان صفوی، وحدتی در زبان و عقیده دو ملت ایجاد شد.